

Transcriptie interview met J. Compier-de Ridder, 27-1-2015

Korte inhoudsopgave:

1.00 Het eerste deel van het gesprek gaat over de achternaam van haar eerste man en haar eigen achternaam.

2.00 De samenstelling van het gezin, de grootouders.

3.00 Opleiding, werk en vrije tijd.

5.00 De stijfsebaan.

6.00 Lidmaatschappen, politiek

7.00 Religie

8.00 Janvossensteeg, de bewoners, het huis, de omliggende stegen en de sanering. Voddenzaak Pluijm.

13.00 De Mirakelsteeg, alcohol.

15.00 Buiten spelen, het gezin thuis.

16.00 Ziekte, overlijden vader en steun.

17.00 Tweede vader.

18.00 De oorlog. Honger, bombardementen waarbij familieleden omkwamen, kolen rapen aan de Langegracht, voedseltochten, voedseldroppings.

28.00 Na de oorlog. Huwelijk, huisvesting, overlijden echtgenoot, werk, vrije tijd.

31.00 Nieuwe relatie.

33.00 Invloed van de kerk. Bezoek pastoor.

36.00 Burenhulp, huur en ziekenfonds.

37.00 Werk na het huwelijk.

39.00 Salaris als veertienjarige.

41.00 Kleding als veertienjarige.

42.00 Gezinsinkomen, tweede partner en ziekte van partner.

45.00 3 Oktoberfeesten en oudejaarsavond.

48.00 Toestemming voor niet-anoniem gebruik van (delen van) tekst.

I1: Ik heb eens even gekeken naar uw naam, mevrouw Compier. Weet u ook of u van Franse afkomst bent?

G: Dat weet ik niet, maar ik vermoed wel dat het van de hugenoten af komt.

I1: Ja, ja.

G: Mijn zus heette dus Choufour, dat is ook zoiets hé? Maar ik heb het niet allemaal meegekregen.

I1: Nee, nee.

I2: Voor de duidelijkheid, Compier is niet jouw eigen naam?

G: Nee.

I2: Jouw eigen naam is De Ridder?

G: Ja.

I1: En uw voornaam?

G: J. Jannie. Jeanette.

I1: Uw geboortjaar, mogen we dat weten?

G: 24-03-1933. [moet 24 februari 1933 zijn] Ik hoor nog bij de jongeren.

I1: Nou, ik heb eens even gekeken bij het Meertensinstituut, Daar kun je alles lezen over namen en de naam Compier, daar zijn er maar 234 van in Nederland. En die wonen eigenlijk allemaal hier in Zuid-Holland. Tot aan Schiphol, zo'n beetje.

G: Interessant om te weten.

I1: 234, dat is een kleine naam.

G: Zoou.

I1: Ja.

G: Dat had ik niet verwacht. Je komt ze weinig tegen eigenlijk. Hier in Leiden zullen er ook niet zoveel zijn. Ja, m'n schoonzusje woont hier ook. Anderen zijn ook overleden.

I2: Maar misschien mag ik er heel eventjes, dat hoort misschien niet zo op dat bandje, maar dat luisteren ze dan maar mee, De Ridder is ook al een hele oude Leidse naam, want die heb ik, een deel van die familie heb ik onderzocht, en die heetten aanvankelijk Chevalier.

G: O, ja?

I2: Maar daar hebben we het later nog wel over. Maar dus die Franse afkomst zou nog kunnen.

G: O, dat moet je even voor me opschrijven.

I1: Bent u een Leidse. Bent u in Leiden geboren?

G: Ik ben midden in de stad geboren. Hartje van de stad. Tenminste, geboren. Nee, dat jok ik. Ik ben in de Musschenbroekstraat geboren, maar heel kort daarna zijn we naar de binnenstad gegaan.

I1: Ja. En uw ouders, waren dat ook echte Leienaren?

G: Ook echte Leienaren.

I1: En uw gezin, waar u in opgegroeid bent, hoe groot was dat?

G: Nou, ik had twee zussen. We waren met drie meisjes.

I1: Heeft u uw grootouders gekend?

G: Ik heb m'n grootouders gekend. Niet van m'n vaderskant zijn vader, maar wel zijn moeder en van mijn moederskant moeder en vader.

I1: En hadden die een bepaalde inbreng in de familie? Had u daar veel contact mee? Kwamen ze vaak bij u?

G: Nou, misschien wat harder praten.

I1: Ja.

G: Mijn, ja. We hadden, ja, contacten waren er wel. We hebben geen vijandschap gehad in de familie.

I1: Goede herinneringen?

G: Goede herinneringen, ja.

I1: Heeft u een bepaalde opleiding gehad?

G: Ik heb dus. Mijn vader was straatmaker en die was heel jong overleden en ja, dan moest je werken toen je veertien was.

I1: Ja.

G: Er was nog wel benaderd door de onderwijzer, van: je moet dit en dat, maar er moest geld komen, dus... Dat is bij mij niet en bij mijn zussen trouwens ook niet verder gekomen.

I1: Nee. En waar bent u gaan werken?

G: In een winkel ben ik gaan staan. Ik heb bij Bekooij gewerkt, de stomerij [fa. Boekkooi, stomerij en ververij, Haarlemmerstraat 42a en Oude Vest 189]. Misschien weet u dat nog wel dat die er was. En ik heb ook in een modezaak gewerkt en zo.

I1: Heeft u daar ook goede herinneringen aan?

G: Ja hoor. Kijk, in iedere werkkring komt wel eens wat voor, maar ik heb altijd prettig gewerkt. Met de collega's ook altijd.

I1: Ja. De vrije tijd, hoe bracht u die door? Als u vrij was?

G: Nou ja, je mag rustig weten, ik verdiende dus weinig, maar ik mocht wel twee gulden zakgeld houden in die tijd. En in die tijd had je aan twee gulden natuurlijk wel meer als nu twee euro of twee gulden. Destijds. Maar het is wel zo, ik ging het wel allemaal verdelen, weet je. Ik legde iets weg voor kleding, een paar euro. De rest moest ik aan mijn moeder geven. En ik wilde toch naar de bioscoop, want dan ging ik altijd naar de bioscoop voor 60 cent. Dan had ik wel pijn in mijn nek als ik thuis kwam, want ik zat natuurlijk niet stilles. Zo ging dat toen. En ik ging dan graag met een vriendinnetje, we waren dan 16, 17 jaar onderdehand, gingen we naar Rutecks op de Stationsweg. En als het regende, bleven we daar maar zitten. Maar die meisjes keken je op een gegeven moment weg, want we konden maar één consumptie gebruiken en er stonden hele rijen mensen dan voor de deur. Die wilden ook naar binnen. Dus op een gegeven moment moesten we dan maar weer weg. Dat deden we voor die twee gulden. Dat was gewoon voor ontspanning.

I1: Ja. En de stijfselbaan, was dat een bekend iets bij u?

G: Ja, op de stijfselbaan leerde je, was iedereen van de gewone stand kun je wel zeggen, de man of toekomstige vrouw kennen, ja. Gingen ze heen en weer. Liepen ze van, nou dat begon dan zo'n beetje bij de Haarlemmerstraat en dan liepen ze helemaal naar de Breestraat en dan gingen ze weer terug. Ik zie het nog allemaal voor me, ja.

I1: Ja. En dan rondkijken?

G: Ja. Sjansen.

I1: Bent u lid van verenigingen geweest? Vroeger.

G: Nee.

I1: En deden uw ouders ook aan politiek?

G: Nee, mijn vader was dus heel jong overleden. Die was 42. [Antonie Cornelis de Ridder, geb. Leiden 9 maart 1902, overl. Leiden 2 maart 1944] En m'n moeder, nee.

I1: Heeft u nog een avondcursus gevolgd? Bijvoorbeeld voor de winkel?

G: Nee. Nee, ook niet, nee.

I1: En toen u eenmaal ouder werd, moest u uw geld blijven afstaan aan uw moeder? Of mocht u op een gegeven moment sparen voor de toekomst?

G: Nou ja, ik had al heel jong, 17 jaar, had ik eigenlijk al een vaste vriend, dus ja. Dan ga je zorgen al. We gingen al heel snel, mijn zus ook, we hadden alle twee een theekist op de zolder staan en dan ging je iedere keer wat kopen en in die kist. Dan hadden we wel eens mot, want zij had dan weer wat van mij in die kist. Daar moet ik altijd wel om lachen.

I1: Waar vandaan bent u verhuisd, van de Musschenbroekstraat ...

G: Naar de Janvossensteeg. Ja, dat is ook weer met een verhaal. Mijn eerste vader was overleden en die tweede vader, die hadden een melkzaak in de Clarensteeg. En daar...Maar wij woonden al in de Janvossensteeg destijds. Dus mijn vader, mijn tweede vader, was vrijgezel, die bracht melk en mijn moeder was 39, toen was ze al zonder man, en, nou, dat is

een beetje na de oorlog, daar heb ik ook nog een heel geschrift van, dat heeft ook in de krant gestaan over de oorlog. Hebben ze toen. Buurtefeesten had je destijds - mag dat allemaal?

I1: Ja, ja.

G: Had je buurtefeesten in die tijd en toen vroeg hij m'n moeder of ze zin had om mee te gaan. Maar die waren binnen een jaar getrouwd. Want ze hadden een melkzaak en vroeger was dat echt, als je met elkaar wat, moest, dat deugde dan niet. Maar hij was vrij, mijn moeder was vrij, dus ze waren vrij snel getrouwd. En zo'n vader hebben we gehad.

I1: En waren er geen religieuze verschillen?

G: Ja, ook dat. Want mijn eerste vader was katholiek. M'n eigen vader was katholiek en mijn moeder was ook, was niet katholiek. En ja. Nee, ik zeg 't verkeerd. Mijn moeder was katholiek, maar mijn vader was protestant. En zijn moeder leefde nog, en ja, dat hadden ze samen afgesproken, als er kinderen komen, dan als ze volwassen zijn, dan moeten ze zelf maar een beslissing nemen. Dus wij groeiden op, maar toen kwam mijn vader ziek te liggen en zijn moeder leefde nog en die kwam een beetje bij hem babbelen en zo en toen moest mijn moeder er bij komen en toen zei ze: "Zou je het erg vinden als de kinderen katholiek worden?" Ja, als iemand ligt te sterven... dat doe je dan niet. Dus toen heeft mijn moeder toegestemd. Dus wij werden katholiek opgevoed.

I1: Katholieke scholen ook?

G: Nee. Mijn jongste zus wel. Maar wij waren net weer wat ouder dat we dat net niet meemaakten. Maar mijn jongste zus is wel op de katholieke school geweest.

I1: Bent u ook nog met een katholiek getrouwd?

G: Ook dat. Mijn man was ook katholiek, ja. Dat was gelijk goed. En mijn oudste zus, haar man was toevallig katholiek en mijn jongste zus, haar man is katholiek voor haar geworden.

I: Dus daar zijn nooit problemen geweest?

G: Dus het was een hele katholieke beweging.

I1: Ja. Even kijken. De Janvossensteeg, dat was een steeg met veel, Janvossensteeg of Janvossenstraat?

G: Nee, het is gewoon Janvossensteeg. Het is een straat, maar het is ook een steeg geweest.

I1: Dat was een steeg met veel winkels hé? In die tijd.

G: Ja. Ik ken ze allemaal nog. Ik fiets er heel dikwijls doorheen, want mijn huisarts, niet dat ik veel bij de huisarts kom, maar als ik ga, dan ga ik altijd even door de Janvossensteeg. Want dat huis waar wij gewoond hebben, dat was over Van der Kwast, dat zegt u misschien niets, een verzaak was dat destijds. Ja, daar kan ik ook nog een heel verhaal over vertellen. Moet ik het maar zo vertellen?

I1: Ja.

G: Nou, mijn man was ook heel jong overleden, 36, heeft een auto-ongeluk gehad. [C.J. Compier overleed 9 september 1965 op de A-12 bij De Meern] En toen leerde ik weer een man kennen en die kwam uit Amsterdam en mijn moeder wilde weg uit de Janvossensteeg, die is toen in de Temminckstraat gaan wonen. Maar dat ouderlijk huis, ik ben altijd een beetje een stadskind geweest. Ik wilde leven, wat mijn zusters wel eens verbaasde, want dan zeiden ze: "Wat jij toch in die stad zoekt". Maar goed, ik wilde in de stad, dus ik heb dat huis een beetje naar mijn... laten verbouwen. Ik heb het van mijn moeder overgenomen en, nou, wat wou ik er nou over vertellen? O ja, en toen ben ik dus daar gaan wonen in dat huis, maar op een gegeven moment zei mijn vader al, toen hij nog leefde, mijn tweede vader, hij zei: "Ze lopen hier alles op te meten. Je hebt wel eens kans dat dat huis hier weg moet". En verdraaid, na een paar jaar stond er iemand van de gemeente. We moesten eruit.

I: In welk jaar was dat ongeveer? Weet u dat nog?

G: Oei. Nou, ik denk, tussen de 70 en 80 jaar.

I1: Tussen 1970 en 1980?

G: Tussen 1970 en 1980.

I1: Toen de hele sanering daar op gang kwam?

G: Ja. Nou, de sanering. Dat huis moest weg, want er moest een pleintje komen voor kinderen en dat is ook gebeurd, want als je door de Janvossensteeg gaat, dan zie je op een gegeven moment een heel grote boom. Dan denk ik altijd dat het die boom is van onszelf. Hier heb je dan je jeugd doorgebracht. En daarachter is dan dat pleintje voor kinderen gekomen. Maar dat huis moest dus weg. Dat is opgekocht door de gemeente.

I1: En hoe vindt u dat nu geworden? Vergeleken bij vroeger?

G: Nou ja, de Janvossensteeg is verpauperd. Kijk, het is altijd een volkbuurt geweest met winkels. En gewone mensen woonden er. Echt gewone mensen. Maar ja, ik vind 't dan een beetje studentikoos geworden. Het is echt veel... niet dat ik persoonlijk de mensen ken natuurlijk, want ik fiets er zo maar doorheen, maar dan denk ik altijd, nog: het lijkt wel of hij smaller is geworden, die straat. Maar dat is kinder..., dat is kinder iets hé. Ja.

I1: Ja. U woonde dus in wat u zegt een soort volksbuurt, maar hoe waren de contacten met de mensen in de omgeving?

G: Nou, daar kan ik heel wat ook van vertellen, want dat was echt, ja, van alles en nog wat hé. Een tweedehandszaak, die heette Pluijm. [F. van der Pluijm, In- en verkoop van 2e handsgoederen, Janvossensteeg 51] Mag ik de namen noemen, of liever niet?

I1: Ja. Dat mag allemaal.

G: Pluijm. Nou, dat, iedereen die daar gewoond geeft, die weet dat nog wel. Dat was een smerige man. Want mijn zus, die werkte toen bij V&D, die liep nog eens langs - ja, dat is een heel vies praatje hoor - toen zei die tegen mijn zus, mijn oudste toch was toch altijd nogal een dametje. En toen zei die, dit is voor jou. En toen gaf hij 'r zo een pruim in haar handen. Pruimen deden ze vroeger hé. Nou, als ik dat vertel, daar word je helemaal kots van, maar mijn zus was helemaal zo... ze is twee dagen van streek geweest. Maar dat wil ik ook niet alleen zeggen, maar er waren dus ook mensen, ja, dat was een groentezaak en nog meer,

ja, dat was een particulier huis. En die ene knul, die ging dan een beetje met dat meisje, maar dat was af, aan, af, aan. Maar toen gingen haar ouders zich 's avonds daar mee bemoeien. Want ik kreeg op een gegeven moment ook kennis dus aan mijn man die jong overleden is, en dan stond je in de gang 's avonds afscheid te nemen en dan was er ruzie. Want dan hadden ze eerst feest, dat hoorde je, dat wist je al. Daar kon je de klok op gelijk zetten. Dat was in de hele buurt hé. Feesten met een accordeon; dan gingen ze over de straat. En, maar ja, op een gegeven moment was het, dan hadden ze teveel waarschijnlijk gedronken en dan was het ruzie, ruzie. En wat gebeurde er dan? Dan wou ik altijd maar even kijken. En dan zei mijn verloofde, nou, jij bent ook een leuke. Sta je even in de gang afscheid van elkaar te nemen en dan neem je ineens een schuiver. Maar ik wou het altijd... Daar kon je echt, daar kon je de klok op gelijk zetten. Ook in de Clarensteeg, daar was dan feest en dan was altijd daarna was er, ja, een beetje ruzie onder elkaar. En de andere dag liepen ze allemaal weer met elkaar hoor, maar ze waren het weer snel vergeten. Maar dat was allemaal door de drank. Er werd veel gedronken hé. In die volksbuurten.

I1: Maar als je nu die stegen bekijkt ten opzichte van de Janvossensteeg, die Bouwelouwesteeg en zo, dat was toch armer dan waar u woonde, denk ik.

G: Ja. Want wij hadden de zaak, de melkzaak in de Clarensteeg, daar stond mijn oma destijds nog in [Alida Smits, weduwe van Petrus van Haasteren, Clarensteeg 30]. En mijn zus en ik hebben daar ook veel, als jonge meisjes, toen we nog opgroeiden, in de winkel geholpen. Maar daar had je de Mirakelsteeg, maar daar heb ik nooit van z'n leven één stap in gezet. Dat mocht gewoon niet van thuis. De Mirakelsteeg, die passeerde je gewoon hé. En in de Mirakelsteeg, dat waren best wel aardige mensen, bonen afhalen, weleens van gehoord hé. Bonen afhalen en die vrouwen die bevielen 's morgens, dat is echt gebeurd hoor, en 's middags zaten ze weer boven op die zakken de bonen af te halen. Want dan zeggen ze weleens over nu hygiëne en dergelijke. Dan denk ik wel eens, nou, hoe is dat dan vroeger allemaal gegaan? In de winter liepen ze allemaal op de blote pootjes, die kinderen, buiten. Je zag het zo voor je. En nooit ziek. Ja, zullen toch wel eens ziek geweest zijn, maar je hoorde niet van dat het gevaarlijk was of zo.

I1: Die kinderen, naar wat voor scholen gingen die kinderen?

G: Waar die kinderen naar school gingen? Ja, dat heette, ja, dat was meer op de, bij 't Klooster had je zo'n school, geloof ik. Maar wat, je had natuurlijk verschillende scholen.

I1: Ja, ja.

G: En ze gingen soms ook niet hoor. Bleven ze zo maar, daar werd ook geen aandacht aan besteed. Dat hoef je nu niet te proberen, maar...

I1: Kwamen de mensen ook bij elkaar thuis 's avonds? Voor verjaardagen vieren en?

G: In die buurten? Dat weet ik niet. Dat zal best wel. Mijn moeder deed dat, wij hielden niet zo van burens over, ook wederzijds.

I1: En hoe ging dat met dat alcoholgebruik? Werd daar op gelet, werden de mensen opgepakt of, als ze alcohol, te veel alcohol dronken?

G: Nou, dat heb ik nooit. Ja, als er ruzie, kwam er wel eens een politie, maar die...

I1: Werd het allemaal onderling opgelost?

G: Allemaal onderling opgelost, ja.

I1: Die kindertijd van u, laten we zeggen tot de oorlog. Toen was u zo'n beetje zeven jaar. Had u ruimte om te spelen daar?

G: Nou ja, dat was alleen maar in de Janvossensteeg en op de Voldersgracht, Vollersgracht. Daarachter had je visbanken staan, het stonk altijd naar vis daar, dat weet ik ook nog wel en daar tolden we dan, weet je wel. Mijn zus gooide wel eens, dan bleef die tol aan het touwtje, die ging bij iemand door de ruiten. Zo had je wel ruzie. Dat vonden ze niet zo leuk.

I1: Hoe was het gezin bij u thuis? Het was geen groot gezin voor die tijd.

G: Nee, drie kinderen en man en vrouw natuurlijk. Mijn moeder is natuurlijk wel een hele tijd weduwe geweest.

I1: Was het wel gezellig?

G: Ja. Ja kijk, toen mijn moeder en vader trouwden, de tweede vader, ja, wij hadden alle jaren niets gehad, alleen een zieke vader, een vijf jaar zieke vader. En ja, alles bekrompen. We hadden wel te eten, maar alles ging heel sober. Kleding, maar daar groei je in op. Kijk, heb je eerst wat anders gehad, dan merk je dat. Ik kan nu alles waarderen. Alles. Weet je. Ik denk, oh, wat fijn allemaal dat het kan hé. Want vroeger was het allemaal maar, het hoorde zo bij je leven. [Wilhelmina Johanna van der Lubbe, weduwe De Ridder, hertrouwde september 1945 met Hermanus Jacobus van Haasteren; hij overleed Leiden 21 november 1967, zij in De Wilbert te Katwijk 7 februari 1985]

I1: Waaraan is uw vader overleden?

G: Wat zegt u?

I1: Wat had uw vader voor ziekte?

G: Nou, mijn vader had maagkanker.

I1: Oh. Zo lang? Heeft hij zo lang? Heeft het zo lang geduurd?

G: Ja, nou, mijn vader heeft vijf jaar... hij mocht eigenlijk niet meer werken, maar ik denk dat ik wel iets van mijn vader heb, een doordouwer, doorgaan, weet je. En hij heeft toch vijf jaar nog gewerkt. Maar ik weet wel dat hij altijd thuis [onverstaanbaar]. Kon weinig van ons hebben. Ja, ziek, die man was ziek.

I1: Waar werkte uw vader?

G: Hij was straatmaker bij de gemeente.

I1: Bij de gemeente?

G: Ja. En dat was mijn eigen vader, maar het was ook zo dat hij, ja, hij kon weinig meer hebben, die man. Die man was echt doodziek, maar hij stond eigenlijk voor een vaste aanstelling en daar wilde hij toch voor door blijven werken, want dan had mijn moeder weer gescheeld, maar hij overleed vier maanden daarvoor en het was gewoon over.

I1: En wat was er voor financiële steun voor uw moeder?

G: Ja, de steun noemden ze het destijds. En dan kwamen ze, af en toe kwamen ze dan, mijn man, mijn tweede man heeft toevallig bij de Sociale Dienst in Amsterdam gewerkt, maar toen noemden ze dat steun en dan tilden ze zo de deksel van de pannen, wat we aten. Dat ging gewoon zo, ja.

I1: En dat was...

G: Gingen ze kijken of je niet ... het is allemaal wat als je het nog zo navertelt hé?

I1: Ja.

G: Ja, ja. Dat is allemaal gebeurd. Maar ja, met die tweede vader kregen we het natuurlijk wel weer leuker, want ja, die was vrijgezel geweest en dat was een spaarzame man geweest en het was met de bevrijding natuurlijk, dus het was, en hij had veel vrienden. Nou, ik weet wel dat we veertien dagen, dat hadden wij nooit beleefd, bruiloft hebben gehad. Iedere avond muziek erbij. Mijn zusje en ik liepen, we konden niet eens bij de schouders van die mannen waar we voor liepen, weet je wel. Dat was toch wel leuk. Leuke herinnering.

I1: Ja. Eens kijken. Nu de oorlog. U was een meisje van zeven jaar...

G: Ja. Daar heb ik nog papieren van liggen. Dat kon je toen inzenden. Dat heeft toen in de krant gestaan.

I1: O, dat heeft u opgeschreven?

G: Ja.

I1: En dat heeft in het Leidsch Dagblad gestaan?

G: Ja. Dat kon je opsturen en dat kwam dan in de krant te staan.

I: Hoe heeft u dan... als u het opgeschreven heeft, weet u daar veel van? Hoe heeft u de oorlog ervaren hier in Leiden?

G: Nou, dat was ook heel, heel erg, want ja, honger hé? De honger heb ik natuurlijk... het had ook niet langer moeten duren. Ik lag best wel eens in bed dat het dan nog rammelde. En dan had mijn moeder, die had een broer, en die woonde en zijn vrouw, die woonden in de Haverzaklaan, dat is bij het station, wat platgebombardeerd is. En ik ga even vooraf wat er een paar dagen daarvoor gebeurde, voor die 11 december, want dat blijft allemaal in je hoofd hé, wat je meegemaakt hebt. Die voorgeschiedenis, die, wij kregen te horen dat er een Duitser bij de gasfabriek... Er was een gasfabriek op de Langegracht, dat zal u misschien weleens gehoord hebben, ik weet nog precies waar, en daar zou een kolenwagen komen met kolen. En die Duitsers waren, die hadden gezegd: kinderen mogen wel wat pakken. Nou, dat was zo in zo'n buurtje bekend, dus ik ook met een zakje. Maar ja, toen was ik zo'n meisje, ik ben nu nog niet groot, en nou ja, ik was lekker, het ging lekker, die Duitsers lieten het toe en er komt een lange knul aan en die geeft me een zet en ik val en ik kreeg die hele kar over me. O, dus... Maar mijn oom was toen nog thuis en die ging naar Alkmaar, dat is een broer van mijn moeder, voor aardappelen. Als het te langdradig wordt, zegt u het maar.

I1: Nee, het is goed.

G: Nou ja, wij gingen, mijn oom die ging dus naar Alkmaar, naar, ja, voor aardappelen en die kwam ook onderweg terug en die hoorde van dat bombardement, maar die kwam daarna. Nee, ik vertel het verkeerd, die kwam daarvoor, voordat dat gebeurde in de Haverzaklaan, hoorde hij dat ik dat ongeluk had. Mijn moeder had toen geen man, dat was in die tijd dat ze alleen was. En die kwam vette watten brengen en zo. Dan zie ik zo die oom ook nog voor me hé. Dat is toch toen je tien, elf jaar was. Je bent toch kind, maar dat zijn dingen. Dat heeft zo'n indruk op mijn leven gemaakt, dat wil je niet weten. Kijk, daar komt het. Dat moet ik niet doen. Maar goed, mijn oom, die kwam vette watten brengen en twee dagen daarna kregen we dat bombardement. Eerst in de President Steinstraat; daar woonde een zuster van mijn moeder, en een broer van haar woonde in de Haverzaklaan. Dus mijn moeder hoorde het hier, maar ik zat met dat been. Ik kon ... Mijn moeder zegt: "Ik moet naar opa toe". Mijn opa, die woonde in de Morsstraat boven Van der Nat. [wed. J. van der Nat, Morsstraat 25?] Dat is.. Dus die zegt: "Ik moet kijken wat daar aan de hand is". Mijn moeder... want dat was om twaalf uur, gebeurde dat eerste bombardement, misschien hebben jullie dat wel eens gehoord?

I1: Ja, ja.

G: En mijn moeder vloog er naar toe. En ik was alleen thuis, want mijn oudste zusje, die werkte al een beetje, bij een bakker. En mijn jongste zus ging met mijn moeder mee. Maar niet te weten dat ze 's middags weer terugkwamen. Dus ik hoorde weer die vliegtuigen, ben ik op de trap gaan zitten. Ik zie het nog voor me. Ik heb het allemaal echt meegemaakt. En dan hadden we zo'n bovenlicht in de gang en ik zag zo die bommen vallen, daar in die hoek. En je weet dat je moeder daar zit. Wat er dan allemaal omgaat. Ja, het dringt nog niet eens zo echt tot je door. Later, later dringt het allemaal door.

I1: Kon u van de Janvossensteeg uit zien dat die bommen...?

G: Ja. We hadden een bovenlicht in de kamer en die vliegtuigen zag ik overgaan, maar je hoorde ook in de verte dat geknal. Maar het was gelukkig niet in de Morsstraat, maar het was wel waar mijn oom en tante woonden. Mijn oom was op weg huis en die had het gehoord en die moest zijn aardappelen inleveren bij het Academisch Ziekenhuis, waar ze nooit meer wat van gezien hebben natuurlijk. En hij vloog naar zijn huis. Hij zag zijn vrouw nog, die had het er levend van af gebracht. De eerste keer. En de ramen waren eruit geslagen. Dat kan me niets schelen, ik haal die deuren eruit. Die man is aan het timmeren en aan het doen geweest. Hij zegt, blij dat jullie er nog zijn. En mijn nichtje, een dochter daarvan, die was ook bij mijn opa gebracht, daar zat mijn moeder dus mee, met Wil, met mijn zus. Nou ja, en op een gegeven moment komen ze terug, die vliegtuigen. En ja, ik was thuis alleen, nou, wat er dan in je omgaat. Denk je, nou, wat gebeurt er allemaal hé? Maar niet, ik moet het nogmaals zeggen, niet bewust, weet je. Je bent nog een kind en je denkt, o, wat erg. Maar niet echt bewust. Dat gaat allemaal later spelen hé.

I1: Ja.

G: Maar goed, om verder te gaan. Toen is mijn moeder naar huis gekomen, moest iedere keer die doden gaan identificeren.

I1: Waren daar familieleden bij?

G: En toen vond ze haar zuster. En toen zag ze haar zuster liggen, want dat huis was daar ook tegelijkertijd gebombardeerd, waar mijn tante zat. Dus ze was gelijk... haar zuster is nog blijven leven. Die heeft hier, hier zeg ik, bij ons thuis ziek gelegen ook. Hersteld. En mijn oom en tante waren dood, ja. En die hadden één zoon en die was ook aan het helpen thuis en die jongen is ook helemaal gefrustreerd. Nog. Hij leeft nog wel, maar hij zag zo zijn moeder en vader vooroverslaan en die balken... En dan duurt het dagen voor ze dan opgehaald worden hé. [Roghus Wilhelmus van der Lubbe en zijn vrouw Margaretha Johanna Piket overleden op 11 december 1944, Haverzaklaan 3]

I: Voordat ze eruit zijn?

G: Voordat ze eruit zijn.

I1: Ja, ja. Dus u bent familieleden kwijtgeraakt.

G: Een tante en een oom. En in hetzelfde jaar en het jaar daarvoor was mijn vader overleden. Het was allemaal in één jaar. Je krijgt altijd alles achter elkaar. Als ze eenmaal gaan, dan werken ze het allemaal wel af. Het is wat hé, als je het allemaal zo hoort, ja.

I1: En hoeveel... Hoe was het leven thuis?

G: Gezellig.

I1: Ja, in de oorlogstijd?

G: In de oorlogstijd. Ja. Weet je, wij gingen veel de boer op, noemden we dat. Dan gingen we daar een beetje naar de weide, weide, ik weet niet hoe dat heet, daar bij Zoeterwoude [Weipoort]. Wat aardappeltjes kreeg je dan, een beetje groente. En dan had ik een vriendinnetje, en daar moest het dan gedeeld worden, bij die vader. Maar ik zag zo dat hij twee aardappels nam en ik één. Ik durfde nooit wat te zeggen. Ik zei het maar niet tegen mijn moeder, maar zo ging dat hé. De mensen waren zo eng in die tijd, dat wil je niet weten. Maar het moest altijd bij die vader gedeeld worden hé. Dan ging ik met mijn vriendin en dan ging het in één zakje, maar die vader die ging het wel delen.

I2: Ik een beetje meer dan jij.

G: Ja. Gebeurd, echt gebeurd.

I1: En thuis? Op een gegeven moment was er niet veel meer.

G: Nee, het had ook niet veel langer moeten duren. Want ik zeg het. Dan had ik een oom, dat was dan waar die tante weer van overleden was, de zuster van mijn moeder, was ook weg naar Alkmaar. Maar die kwam pas een paar dagen daarna thuis en die is thuis natuurlijk ook alles wat hij nog kon redden uit het puin. Maar die man kwam uit Drenthe, het was echt een boerenman, ik zie hem ook nog zo voor me. Is allemaal bij mijn moeder in huis geweest. In de Janvossensteeg. Maar ja, het was een kippenren, maar ja, ze hadden allemaal geen huis meer, dus. Allemaal bij ons geweest. En, maar dat was zo'n egoïstische man. Die wilde maar naar het huis van mijn opa. Hij zegt, we gaan weer snel... hij denkt, dat scheelt weer monden. Dat heb ik gewoon ervaren ook, dat het echt waar is wat ik zeg. Maar dan is die echt, dan hing hij wel eens iets te drogen, wortels of zo, maar daar kreeg je niets van hoor. Je kreeg niet één wortel. Nou, en dan op een gegeven moment met mijn zusje, zijn we 's

nachts uit bed, weet je wel, een wortel gaan pikken. Je moest in leven blijven. Het was zo'n enge wereld toen.

I1: Ja, en alles met bonnen.

G: Ja, alles met bonnen. Ja, die heb ik nog wel eens in zitten vullen. Ja, die bonnen. Dan zei mijn moeder, vul jij die bonnen even in, suiker, en dingen, weet je. Als je dat zo allemaal zegt, dan komt het allemaal weer boven. Ja.

I1: Ja. En werkte uw zusje toen al?

G: Mijn oudste zusje was een jaar of veertien, vijftien. Die werkte zo een beetje.

I1: En dat ging allemaal door in de oorlog?

G: Ja. Dat ging... wat er nog te koop was, dat was natuurlijk ook niet veel meer, dan werkte zij dan bij zo'n bakkerszaak. Met dergelijke, er was ook, je kreeg één broodje in de week.

I1: Maar kreeg ze niet wat extra omdat ze daar werkte?

G: Ja, maar dat kreeg ze daar natuurlijk hé. Want zij zat .. zei ze dat ze dat daar kreeg.

I1: Maar niet mee naar huis?

G: Het ging allemaal zo egoïstisch in die tijd. Het was allemaal ikke, ikke, weet je.

I1: Dus er was niet zoveel saamhorigheid?

G: Nee, nee. En toen later kregen we allemaal een snoepbonnetje. Nou, mijn moeder zei: "Hier hebben jullie die snoepbon, ga maar lekker halen wat jullie zelf willen".

I1: Ja.

G: En dan had je het Chocoladehuis, dat was op de hoek van de Mare en dan lag daar allemaal, ja, dan praat ik al weer verder hé, dat het er was. Dan had je die snoep. Als jij nou droptoffees neemt, dan neem ik dit en dan gaan we samen delen, dat deden we wel eerlijk altijd.

I1: Heeft u nog geweten of er ergens onderduikers zaten? Of mensen die naar Duitsland moesten?

G: Nee, dat heb ik nooit geweten. Nee, ik had wel een Joods meisje in de straat, Annie Vreeland. Zie ik ook nog zo dat gezicht voor me, hé? Hoe is het mogelijk hé? Die zat bij mij in de klas. En die was op een gegeven moment weg.[Anna Vreeland, dochter van Machiel Vreeland, die een stoffenzaak op het adres Janvossensteeg 42 dreef, en Sientje Kops, geboren Amsterdam 28-12-1929, overl. 21-5-1943 Sobibor of Auschwitz; zus Sara Vreeland, geboren 8-10-1925 Amsterdam, overl. (net als de vader en moeder) op dezelfde dag en plaats]

I1: Ja, ja.

G: Of dat ze opgehaald waren of dat ze ondergedoken is. Ik heb haar nooit meer gezien. En van Schellevis ook trouwens, die heb ik ook nooit meer gezien. Die meisjes zaten allemaal

bij ons op school. [Benedictus Schelvis en Eva Italiaander woonden Vollersgracht 44 en overleden 26 maart 1943 te Sobibor, geb. resp. 21-3-1867 en 7-8-1873 te Amsterdam, maar zij hadden geen kleine kinderen (te oud)]

I1: En werden er ook wel razzia's gehouden bij u in de buurt?

G: Nou, dat heb ik ook nooit meegemaakt. Wel op de laatste avond van de bevrijding, toen werd er geschoten in de Janvossensteeg. Dat weet ik nog wel, want we waren allemaal buiten. Want ik had een buurman, die kwam, zijn vrouw, die kwam op het balkon. Toen zegt ze: "Wat is er aan de hand?" Toen zei mijn moeder: "We zijn bevrijd", en toen riep ze tegen haar man, die zat ondergedoken waarschijnlijk, want die zagen we voor het eerst: "Simon, Simon, er is vrede", dat riep ze. Dat weet ik ook nog allemaal.

I1: En er was een speciale dans in die tijd hé, dat iedereen...?

G: Ja, de samba geloof ik. Nee, een andere dans. Ja, ik, wij gingen naar al die buurtfeesten, want wij waren van die jonge meisjes, nou, dat was zo, dat was voor ons een openbaring. O, er is daar een buurtfeest. Nou, dan gingen we weer.

I1: Ja.

G: Het was iedere avond feest.

I1: Na al die jaren.

G: Ja. En dat je dan eindelijk weer eens wat te eten kreeg. Dat wittebrood. Oooh, dat was net gebakken. Wat uit het vliegtuig gegooid werd. En chocola. Veel chocola.

I1: Heb je echt gezien dat het uit het vliegtuig ...?

G: Jaaa. Ik zag het zo... ja. Maar dat werd op bepaalde plekken gedaan, maar iedere keer anders. Je wist niet waar hé? Dat deden ze bewust, anders hadden steeds dezelfde, hadden natuurlijk ...

I1: Maar werd dat niet in gemeenschappelijke ... ?

G: Ja.

I1: Verdeeld?

G: Ja, later werd het allemaal... Maar in eerste instantie moesten wij eten hebben natuurlijk, hé.

I1: Ja.

G: En dat die Amerikanen [Canadezen] binnenkwamen. Ohh,

I1: Nou, na de oorlog bent u gaan werken en u bent uw man tegengekomen?

G: Ja.

I1: En getrouwd. Waar bent u toen gaan wonen? In de Janvossensteeg?

G: Nou, nee, dat is met mijn tweede man geweest. Met mijn eerste man heb ik eigenlijk gewoon ... allebei thuis. Want er was geen huis. En in het weekend.. maar mijn man was beroepsmilitair. Die was van dienstplichtig naar beroepsmilitair gegaan. Daar is hij vliegtuigmotormonteur geworden en een beetje opgebouwd. Hij zat bij de luchtmacht. Want ik had eigenlijk niet eens in Leiden gewoond eigenlijk. Want we zouden ergens anders heen gaan. Maar hij, ja, hij kreeg eerst al een tumor in z'n hals. Die was dan zo, hij moest de dienst uit. Toen is hij opgeknapt. Toen is hij een jaar in Amerika geweest. En toen kwam hij thuis en twee jaar daarna krijgt hij een dodelijk ongeluk met de auto. Hoe is het mogelijk hé, dat het toch om je heen zit.

I1: Ja. Dat was een hele klap?

G: Ja. Toen was ik 32.

I1: Had u al toen kinderen?

G: Ik heb geen kinderen.

I1: Helemaal niet?

G: Ook niet. Ook allemaal met operaties. Wat dat betreft kan ik wel een boek schrijven.

I1: Ja.

G: Ik blijf altijd wel vrolijk hé? Want ze zeggen altijd, dat jij nog zo blijft lachen. Ik zeg: "Ja, maar dat is gelukkig mijn karaktertrek".

I1: Ja, ja.

G: Als je dat niet hebt, dan ga je er onderdoor. Maar als je het er dan weer zo over hebt, dan komen de emoties toch wel weer naar boven.

I1: Maar u bent dus getrouwd. In welk jaar?

G: Ik ben getrouwd in 19...., ik was 20, even denken, ik ben nu 82, dan moet ik zelf weer even denken hoor.

I1: 1953.

G: Ja, zoiets ja. [januari 1954, C.J. Compier en J. de Ridder]

I1: Toen bleef u thuis? Of mocht u blijven werken?

G: Nou, ik ben blijven werken in de winkel. Ja, ben gewoon. Ja, maar dat was allemaal heel anders. Niet allemaal met die belastingtroep. Het is allemaal nu zo veranderd hé.

I1: Ja.

G: Ik ben blijven werken. Ja, geen kinderen, dus je blijft... Dan heb je alles een beetje opgebouwd.

I1: Dat was geen probleem voor uw werkgever?

G: Nee hoor, nee.

I1: En welke werkgever was dat, op dat moment?

G: De winkel, gewoon, de modezaak.

I1: In de Haarlemmerstraat?

G: Ja, Ik heb op de Breestraat gewerkt bij, niet bij Witteveen, bij, hoe heette die zaak, Gerzon.

I1: O, dat is een mooie zaak.

G: Ja.

I1: Dit zijn nu een paar vragen die tegenwoordig erg belangrijk zijn. De rolverdeling in het huis. Mannen doen tegenwoordig wat. Was dat vroeger bij u ook al zo?

G: Nee, nou ja, ik heb natuurlijk een paar jaar, hebben we zo moeten leven. Weet je, in het weekend was ik, had mijn schoonmoeder wel een kamer, dan sliep ik dan het weekend weer en dan moest mijn man zondagsavonds soms weer weg, of maandag, en dan ging ik weer naar mijn eigen, naar mijn moeder weer. Zo leefden we een paar jaar.

I1: En wanneer bent u voor de tweede keer getrouwd?

G: Ik ben de tweede keer niet getrouwd. Maar ik ben wel langer met hem geleefd. Want ik ben 40 jaar met hem geweest.

I1: Zo!

G: Want ..

I1: In welk jaar bent u dan gaan samenwonen?

G: 19... Even kijken hoor. Het was.. Moet ik even denken weer, want die data ga ik weleens een beetje vergeten. 1970, zoiets ja. Nee, even denken. Hij is twee jaar geleden overleden, toen was het 2013. Ja, toch in de zeventiger jaren. Toen zijn we samen gaan wonen ja.

I1: Dan bent u tussendoor ook nog een aantal jaren alleen thuis geweest?

G: Nee, nee, we zijn... ja, vier jaar. Vier jaar ben ik alleen geweest natuurlijk. Ik was 32, toen was ik weduwe. 36, ja.

I1: Toen u getrouwd was, wat deed u toen in uw vrije tijd?

G: Mijn vrije tijd. Ja, we gingen wel dansen, bioscoopje, dansen. Ook eens ergens een lekkere..., maar niet uit eten of zo. Dat had je toen niet zo. Maar ... Dat doen we nu wel eens.

I1: Was er toen in de buurt waar u woonde nog diezelfde sociale contacten als voor de oorlog?

G: Ja, de mensen waren wel... Ja. Ik heb nooit gedacht... Dat heb ik eigenlijk niet zo meegekregen, eerlijk gezegd. Dat weet ik eigenlijk niet of dat nou veranderd is. Nu wel. Vind je niet?

I1: Ja, ik heb die tijd van u niet meegemaakt.

G: Nee.

I1: Dus ik kan dat niet ...

G: Het was allemaal gemoedelijker. Ja, want het zal ook wel per buurt zijn. Dat weet ik niet hoor.

I1: Werden er gemeenschappelijke feestjes gevierd, ook in de buurt? Na de oorlog dus?

G: Nee, dat heb. Nee, dat heb ik niet...

I1: Na 1945 was iedereen uitgefeest?

G: Ik denk dat ze uitgefeest waren, ja. Misschien onderling of clubs of dergelijke. Misschien dat dat wel.

I1: Daar bent u nooit?

G: Nee.

I1 En bent u lid geweest van een vakbond?

G: Nee, ook niet.

I1: Van een politieke partij?

G: Ook niet.

I1: Nee? Had de kerk veel invloed in het dagelijks leven?

G: Nou, nee. Ik weet, mijn schoonouders waren echt wel echte katholieke mensen. We gingen iedere zondag wel naar de kerk. Dat heb ik jaren ook gedaan. Maar ach, nee, ik blijf wel gelovig, maar niet zo intens als een echte katholiek.

I1: Nee.

G: Ik weet niet of dat nog wel echt bestaat. Ik weet het ook niet. Daar zullen we het maar niet over hebben.

I2: Dan is de vraag, wat is een echte katholiek?

G: Ja, een echte katholiek, ja, dat zijn echt mensen die hun geloof, altijd bidden en ja, biechten. Is biechten nu nog... dat weet ik eigenlijk niet eens. Daar heb ik altijd een beetje... dat komt, ik was eerst protestant hé, bij mijn eerste vader, en bij de tweede, toen zijn we katholiek geworden en toen hebben ze echt met mij moeite gehad. Want mijn oudste zusje ging met mijn moeder mee naar de kerk, de eerste...toen ze eenmaal getrouwd waren, wou ze niet dat ma en pa daar, oké, ik vond het maar niets, dat draaien, weet je wel. Daar ben ik een beetje eigenwijs in. Misschien de leeftijd. Maar toen ben ik ook katholiek geworden.

I1: Ja.

G: En ik ontmoette dan ook een katholieke man, dus ook in de katholieke kerk getrouwd.

I1: Is er weleens een pastoor bij u geweest om te vragen waar de kindertjes bleven?

G: Nou, dat was... Ik woonde in de [De] Sitterlaan op kamers toen ik getrouwd was. Later dan hé. Toen we na een aantal tijden eindelijk eens wat konden krijgen. Daar is een keer een geestelijke geweest. Voor de rest nooit iemand meer gezien.

I1: Maar niet speciaal gevraagd naar kindertjes?

G: Nee, nee, dat vroeg hij niet. Hij zei alleen iets geks en dat zal ik ook nooit vergeten. En dat vond ik zo raar later. Ik denk, wie zegt nou zo iets. Iets geks zei hij. Nou, hij zei: "U ziet er wel uit om een man te bekoren". Ik denk nou, wie zegt dat .. ?, Dat vond ik nou zo gek. Dat heb ik ook... vind je dat nou niet raar?

I2: Nou, dat is een compliment.

G: Te behagen. Zo zei hij het: om te behagen. Zo zei hij het. Ik zeg, wat ik nou mee... dat zeg je toch niet?

I1: Nou, het is toch een complimentje?

G: Het was een jonge man, denk ik. Dat weet ik niet eens meer, hoe hij eruit zag. Ik was zo verbouwereerd. Wat kun je toch gekke dingen meemaken. Maar dat je dat nog weet hé? Ik kan het allemaal nog zo vertellen.

I1: Ja. Heel veel mensen doen nu vrijwilligerswerk, was dat in die tijd van u ook al?

G: Dat weet ik niet.

I1: Was er burenhulp?

G: Wat zegt u?

I1: Was er burenhulp?

G: Sorry.

I1: Burenhulp? Mensen die elkaar...

G: Ja. Nee, dat heb ik nooit meegekregen. Dat weet ik niet.

I1: Ook niet in uw kindertijd?

G: Nee, ik geloof het niet hoor. Nee, want kijk, ik woonde natuurlijk, ja, in een omgeving met winkels er omheen. Ja, die hadden wel personeel, maar echt... dat heb ik nooit meegekregen.

I1: En als er armoede was, kon je dan eens geld lenen bij een buurvrouw of ...?

G: Nou, dat weet ik ook niet. Ik weet wel dat mijn moeder f 3,75 per week betaalde. Wat een geld voor een uur. Dat is nou wel een paar centen meer, f 3,75, en dat ging allemaal per week hé, toen. Ziekenfonds ook en zo.

I2: Met een stempelkaart?

G: Met een stempelkaart, ja. En dat ziekenfonds kwam elke week geld halen. Iedereen dinsdag; ik zie dat mannetje nog zo staan. Denk je, wat een geloop eigenlijk, later. Maar ja, dat was de tijd. Dat was gewoon, dat hoorde erbij.

I1: Heeft u eigenlijk uw hele leven in een winkel gewerkt of bent u op een gegeven moment ook huisvrouw geworden?

G: Nou, ik ben wel, toen ik getrouwd was, ook later, heb ik, was ik gestopt, met we.... wel eens een beetje uit werken geweest. Toen ben ik het een beetje erbij gaan leren, geloof ik. Ja, toen ging ik, er was iemand die.. toen zei ik: "Nou, dan doe ik het wel". Toen dacht ik: nou, laat ik dan maar een paar morgens dat doen. Ja, dan krijg je, dan bouw je nog weer eens wat op hé?

I1: Bij een gezin?

G: Ja.

I1: En beviel dat?

G: Nou, je maakte wel eens wat mee, want ik was dan bij iemand in Oegstgeest en moest ik dan ook de aardappelen schillen tussendoor. Maar volgens mij hebben ze twee aardappelen op hun bord gekregen, want dan was het, ja, zo is het wel genoeg. hoor. Want dan zat je weer te lang hé. Dat is echt waar. Nou, je denkt: als je daarvan met een gezin moet eten, dat zal ook niet een vette hap zijn. Dat heb ik ook nog meegemaakt.

I1: De mensen op zich.

G: En ik heb ook nog in een leuke zaak gestaan op de Haarlemmerstraat, ook een papierzaak. Dat heb ik daarna weer gedaan. Daar heb ik ook jaren gewerkt.

I1: Ja.

I2: Bij Demmenie?

G: Nee, het was een soort voor reclame. Etalagekarton verkochten ze. Het was, weet je nog dat Susan daar was? Die parfumeriezaak? [Gebrs. Susan, parfumerie, Haarlemmerstraat 37-41]

I2: Nee.

G: Daar aan de overkant was het. Richting Blauwpoortsbrug.

I1: Als u nou bij Gerzon gewerkt hebt, dat was best een behoorlijke winkel, hoe ging u daar naar toe? Ging u daar zomaar solliciteren? Keek u naar advertenties?

G: Nee, dat ging geloof ik via via. Er had iemand gewerkt en die zei: "Joh, ze vragen daar iemand". Zo ben ik daar...als ik het nog goed... Dat herinner ik me niet meer, maar ik geloof dat het zo op die manier ging.

I1: En hoe begon je dan daar, in zo'n winkel?

G: Ja, je werd natuurlijk... ja, je mocht niet gelijk in de verkoop. Je moest even kijken hoe de meisjes liepen weer, weet je wel. Ik had het wel snel allemaal door hoor.

I1: En heeft u daar lang gewerkt?

H: Drieëneenhalf jaar ongeveer.

I1: Dus niet zo lang.

G: Misschien vier, maar niet zo lang.

I1: Nee. En daarna?

G: Daarna ben ik, waar ben ik toen gaan werken? Dat was ook in Oegstgeest, aan de Lange Voort. Die zaak bestaat nog. Maar dat weet ik even niet meer hoe die heet.

I1: Was dat ook een kledingzaak, of ...?

G: Ook een kledingzaak. Want ik koop er nog wel eens een enkele keer, dat er een modeshow is. Gek hé, dat weet ik nou niet, die naam van die modezaak.

I1: Dan begin je met een bepaald salaris. Als u dan wat ouder wordt, dan wil je wat meer verdienen. Kreeg u die opslag automatisch of moest u steeds gaan vragen van ik wil graag wat geld...

G: Nou, dan ga ik beginnen toen ik veertien was. Want toen ben ik begonnen, eigenlijk dat ik zei bij Penedo. Dat is, dat was een zaak van huishoudelijke artikelen. [Penedo, van P. Nederlof, Haarlemmerstraat 113 (en Janvossensteeg 35-39)] Daar ben ik later, ben ik daar weg... maar daar heb ik ook nog een heel tijdje gewerkt. En nou, daar verdiende je wat, maar 't zout niet in de pap, want het was echt een krentenmik, die baas. Want die zei altijd: "Het moet weer worden als vóór de oorlog". Dat de knecht blij mag wezen met een broek van de baas, weet je wel, zo'n man was dat.

I2: O ja.

G: Maar ja, mijn moeder zei: "Je mag wel eens opslag vragen. Jeetje kind, wat verdien je nou?", weet je wel. En liep ik... ik heb echt een maagzweer gehad hoor. Was ik 17 jaar, had ik een maagzweer. Gewoon nog van dat, van dat gedoe daar. Zei mijn moeder: "Heb je het nou gevraagd?" Ik zeg: "Ja, morgen wel", weet je wel. Ik kon, ik zag gewoon tegen een [onverstaanbaar] op om dat te vragen. Nou, en toen moest ik op kantoor komen. Ja, we dachten met een burgermeisje te doen te hebben. Dan vraag je toch geen opslag? "Ja maar", zei ik, "ik moet wat meer gaan verdienen. Mijn moeder zegt ook, je gaat meer kosten, dus". Nou, het was gewoon echt... dat waren echte...

I1: Bent u daar toen ...

G: Vreselijke mensen eigenlijk.

I1: Bent u daar toen nog gebleven of heeft u zo snel mogelijk een andere baan gezocht?

G: Ja, mijn moeder zei: "Je gaat daar maar weg". Ik ben er weggegaan. Toen ben ik in die mode gegaan, weet je wel.

I1: En moest u daar bedrijfskleding aan?

G: Nee. Ze zei wel altijd, want ik had een leuk zwart jurkje aan. Ja, dat is ook weer een verhaal. Niet over dat zwarte jurkje, maar dat zal ik zo wel vertellen. Ik had een zwart jurkje, dat was van een tante geweest die overleden was onder dat bombardement en die was wel normaal. En dat had een wit kraagje en dan zeiden hun altijd: "Doe lekker zaterdag dat zwarte jurkje aan". Maar ik heb ook een jurkje gehad, en dat was toen mijn moeder en vader trouwden, die tweede vader. En dan werd er een foto gemaakt hé, zo'n huisfoto, met bloemen. En mijn beste jurkje was ook een jurkje van mijn tante, want dan was dat zwarte jurkje zeker nog niet in beeld, ik weet het niet. Maar daar zaten dan bustefiguren in, maar ik was veertien. Dertien, veertien, weet ik hoe oud ik was. En toen zei die fotograaf, tikte die tegen... "Moet jij je nog verkleden, meisje?" Nou, als je op die foto mijn gezicht ziet. Dan weet je niet wat je ... zie je dik de belediging op mijn gezicht. Ik was me toch kwaad. Moet jij je nog verkleden, meisje? Het was na de oorlog, er was haast niets. Gek hé. Ja, dat je dat allemaal nog weet. Maar zie jij het voor je? Als je die snuit van mij zag. Moet jij je nog verkleden...

I1: En u had dus met z'n tweeën toen u getrouwd was, best wel een aardig inkomen samen?

G: Ja, wij hebben lekker kunnen, ja. Geen kinderen, dus je kon. We hebben er echt wel van... vooral met mijn tweede man. Met mijn eerste man hebben we er niet zo van kunnen genieten. Dat was nog allemaal in het begin. Ik ben bijna twaalfeneenhalf jaar nog wel met hem getrouwd geweest, toen dat ongeluk gebeurde. Maar mijn tweede man, die...

I1: Ja, ja.

G: Ja, die had een goede baan ook.

I1: Wat deed uw tweede man?

G: Nou, die, hij is eerst bij de marechaussee geweest en toen is hij overgestapt naar de Sociale Dienst in Amsterdam.

I1: Oké. En reisde hij dan van hier naar Amsterdam?

G: Nou, hij vond het hier altijd maar een dorp.

I1: Was hij geen Leidenaar?

G: Nee, Amsterdammer.

I1: Aha. Waar heeft u deze man ontmoet?

G: Ook weer bij kennissen. Die woonden in de Vondellaan en hij was gescheiden.

I1: Ja, uw man heeft dus bij de gemeente Amsterdam gewerkt?

G: Ja.

I1: Heeft hij ook meegedaan, Amsterdam is nogal een roerige stad, heeft hij ook meegedaan aan stakingen, andere arbeidsconflicten, heeft hij daar iets mee te maken gehad?

G: Nee, hij zat wel bij, ja, opvang van mensen als ze d'r huis verbrand waren, of er ongelukken waren gebeurd. Dat ging van de Sociale Dienst uit.

I1: Oké, ja.

G: Ja.

I1: Daar heeft hij zijn hele leven verder gewerkt?

G: Ja. Tot zijn. Ja, tot, nou ja. Hij was... kijken, hij was al zeker 50 toen merkte ik al dat het niet goed ging. Hij heeft, hij heeft ook in een verpleeghuis gezeten.

I1: Oh.

G: Ja, ik heb heel wat meegemaakt.

I1: Ja, jazeker.

G: Dan heb ik hem jaren thuis gehad, maar het ging op een gegeven moment niet meer. Moest hij het verpleeghuis in. Maar ik heb, ik wilde hem nog maar vasthouden, maar het ging op een gegeven moment niet meer. Dan lag hij in bed en dan, je sliep al licht, maar ja, je bent weleens weg hé. En ik denk, wat hoor ik nou ineens, een klap. Ik denk, o, god. Keek naast me. Hij was weg. Ik denk, o jee, die valt in de badkamer. Badkamerlicht en alle licht. Donker. Stond hij beneden in de hal helemaal verdwaasd rond te kijken. Vreselijke ziekte is dat ook hé.

I1: Ja. Ja.

G: Daar heeft hij acht jaar gezeten.

I1: Ja, dat valt niet...

G: Daar heeft hij acht jaar gezeten. Ben ik iedere dag geweest. Acht jaar heeft hij hier in Overrijn gezeten. En het wordt nou drie jaar, dit jaar, dat hij overleden is. Het is allemaal nog recent hoor. Het is allemaal nog niet zo lang geleden.

I1: Nee. Hoe oud is hij geworden?

G: Hij is geworden, ja, hij was zeven jaar ouder dan ik, dus hij was 85. Toen het gebeurde.

I1: En hij kreeg met 50 al problemen?

G: Ja, hij had de ziekte van Pick. En daar heb ik ook, heb ik goed zitten bestuderen, want.. En dat begint al tussen de 40 en de 50 jaar. Soms wel jonger. Ja. Ja, niet dat die helemaal... Toen was hij nog wel redelijk, maar dat ik denk, jeetje, je zegt iedere keer hetzelfde. Daar ging het een beetje mee beginnen. En toch nog acht jaar daar gezeten. Dat is toch een tijd hé, nog.

I2: Dat is een hele tijd, zeker als je ook elke dag er naar...

G: Iedere dag ging ik er naar toe. Iedere dag. Ja, daar zette ik mijn dag ook helemaal voor in. Ja.

I1: Ja.

G: Ja.

I1: Nou, ik heb... Heb jij nog vragen?

I2: Ja, ik heb nog een vraag. Ik ben eigenlijk wel nieuwsgierig hoe jij van jongs af aan 3 oktober hebt beleefd. Of gevierd.

G: Ja, dat was altijd feest, want dan zat ik om zeven uur al in het Van der Werfpark hoor. Want, met de reveille en zo, dat vond ik helemaal geweldig. En je kwam heel laat pas, als kind al. Mijn moeder zei: "Niet zo laat maken, weet je wel. Maar ja, het was... 3 oktober was heel anders als nu. 3 Oktober ging je, ook toen we ouder werden, met je man of wat, met zijn tweeën weg en op een gegeven moment liep je met hele slierten mensen te dansen en te hossen. Dat zie je nu helemaal niet meer. Het is allemaal heel anders geworden. De mensen waren *closer* met elkaar, ik weet het niet. Of het komt er niet meer uit of ... Ik weet het niet, maar het was, 3 oktober was mijn feestje altijd. Wel leuk.

I1: Spaarde u daarvoor?

G: Nou, dat geloof ik niet. Wij spaarden wel voor oudejaarsavond. Dan legden we elke week een kwartje weg. Dat weet ik wel, in de familie.

I2: En wat ging je dan op oudejaarsavond doen?

G: Nou ja, met elkaar, maar dan moest je wel oliebollen, wat lekkers. Kijk, dat was, bekrompen, dat geld... Mijn moeder spaarde dan alle weken een kwartje. Nou, dat liep lekker op en je deed echt wel aardig wat ermee.

I1: Ja.

G: Nu niet meer.

I2: Nee, nu niet meer.

G: Nee, maar 3 oktober was wel, altijd wel leuk.

I1: Daar was toen ook markt hé? Zoals nu. Wat werd er toen verkocht?

G: Je bedoelt gewoon de kermis, bedoelt u?

I1: Nee, de kermis. Ik neem aan dat de kermis ...

G: Nou ja, zuurstokken, oliebollen. Nou ja, dan ging je ergens in, dan zat je er lekker lang in. Maar tegenwoordig, moeten ze, het is maar even en het is zoveel geld hé. Het is allemaal... maar ze moeten ook zoveel pacht betalen.

I2: Maar je moest toen nog wel betalen om de kermis op te komen?

G: Ja. Dat moest nog wel, maar dat zou ik niet meer weten hoeveel. Dat klopt.

I2: Op het Schuttersveld?

G: Ja, dat klopt. Maar ik heb ook wel eens gehad dat, en dat heb ik dan van mijn moeder weer hoor, dat heb ik niet meegemaakt, maar dat heb ik ook goed onthouden, altijd. Mijn moeder zei, vroeger hebben we ze de kermis opgegaan en dan stond er een man bij de ingang: doorlopen, doorlopen. Ik moet ook wat verdienen. Dus iedereen kwam er gierend van het lachen uit. Dus iedereen ging erin, die deed helemaal niets, die stuurde zo de mensen door. Dat vond ik wel grappig.

I2: Ja, ik geloof dat je een dubbeltje moest betalen of zo.

G: Dat geloof ik... Dat weet ik niet hoor.

I2: Tenzij je lid was van de 3-Octobervereniging. Dan mocht je ...

G: Ja, ja.

I2: Gratis.

G: Is het hier niet koud? Want ik heb wel de kachel aan, maar ik vind het hier niet warm, hé? Niet koud?

I2: Ik heb het niet koud.

I1: Heb jij verder nog vragen? Ik heb alles langsgelopen, maar sommige ...

I2: Nee.

G: Goh, ik denk, ik heb niet zoveel te vertellen, maar ik geloof dat mijn kwekkie niet stil staat.

I1: Heeft u nog iets wat u kwijt wil, wat u wil vertellen?

G: Nou nee, ik geloof wel dat ik het allemaal zo'n beetje heb verteld. Ik denk, nou, ik weet niet zoveel, maar als je dan het doosje opendoet, hé, dekseltje eraf, dan komt er wel wat uit. Ho, hoor ik wat. Kraken?

I1: Ik heb nog één vraag. Wat ze precies met al die interviews gaan doen is nog niet helemaal bekend, maar als een student zegt, ik wil graag een citaat van u gebruiken voor een werkstuk of voor een boek, wilt u dat dan? Mag dat dan? En mag dat onder uw eigen naam? Of mag het anoniem?

G: Het mag gerust onder mijn eigen naam. Ik bedoel, ik vertel wel echt wat er allemaal, van binnen, echt eerlijk ja. Meer kan ik ook niet doen.

I1: Nee, het kan gebeuren dat ze op een gegeven moment gaan vergelijken. Zeggen, nou die mevrouw, die mevrouw die zegt dat, die mevrouw zegt dat.

G: Dat ze er een werkstuk van maken?

I1: Ja, precies, mogen ze u...?

G: En wat is dan de bedoeling daarvan? Dat het in de geschiedenis gaat of zo?

I1: Het gaat naar het archief.

G: O ja.

I1: Het blijft bewaard.

G: Dat vind ik wel leuk.

I1: En het kan in de toekomst, kunnen mensen gaan luisteren en zeggen, ik wil iets weten over arbeidsvoorwaarden in die tijd of zo. Die gaan luisteren naar al die gesprekken.

G: Ja, ja.

I1: En er iets van uit willen halen.

G: Ja, ja.

I1: Maar dan moeten ze er een noot bij zetten dat het niet van hun is maar van een ander.

G: Ja.

I1: En dat kan anoniem en dat kan onder uw naam.

G: Ja, Oké. Nou, het mag hoor, van mij.

I1: Ja, dat is goed. Dank u.

I2: Nou, dank je wel voor het gesprek.

G: Ja, ik hoop dat jullie ...